

DOI: 10.31866/2616-7603.4.1.2021.235139

УДК 338.48:111.32:304(477)

## ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Алла Гаврилюк

Доктор наук з державного управління, доцент; e-mail: etnosvit24@ukr.net; ORCID: 0000-0003-2743-0409  
Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

### Анотація

У статті подано результати наукового аналізу людиноцентричних засад соціогуманітарного розвитку сфери туризму з позицій туризмознавчої науки та практики, що відбувається в умовах сучасних глобальних викликів. Доведено, що соціальний і гуманітарний ресурс туризму створює сприятливе середовище для реалізації людиною своїх устремлень, бажань, можливостей. Визначено, що сфера освіти є середовищем, яке позитивно впливає на формування людиноорієнтованих цінностей особистості та всього освітнього процесу. Відповідно до ідей людиноцентризму освіта як суспільне благо має служити кожній людині, а її доля, особистий успіх і щастя є первинною цінністю благополуччя держави. Саме тому держава має забезпечити для людей відкритий і рівний доступ до освіти й інноваційний, соціально-економічний і національно-культурний розвиток суспільства. Проаналізовано інноваційний підхід до підготовки кадрового потенціалу у сфері туризму, що реалізується за принципами та складовими людиноцентризму, навчання дорослих, орієнтації на портфоліо компетентностей, «виховання лідерів», розвитку потенціалу, самореалізації, вибору свободи творчості, позитивного мислення, партнерства та діалогічності, критичного мислення, інноваційності. Зроблено акцент на нову парадигму підготовки конкурентоздатного фахівця для сфери туризму – туристичного брокера, що надає посередницькі послуги між клієнтом і сферою туризму на засадах індивідуальної діяльності. Доведено, що соціогуманітарні засади розвитку туризму на основі туристичного людиноцентризму мають стати підґрунтям для формування та реалізації державної політики у сфері туризму як базису, що гармонізує суб'єктно-об'єктну взаємодію учасників туристичного руху та виявляється через свідоме патріотичне ставлення до історії, традицій, культури українського народу й набуття досвіду організації та використання національно орієнтованої, гуманістичної, екологічної, толерантної, соціально відповідальної, безпечної культури подорожей Україною в умовах економіки вражень. Рекомендовано розглядати туристичний людиноцентризм як базову складову соціогуманітарних засад розвитку сфери туризму в Україні на сучасному етапі, як ознаку формування нового світогляду людини, що подорожує, і в такий спосіб стимулює представників сфери туризму запроваджувати інноваційні підходи до задоволення широкого спектра потреб мандрівників.

**Ключові слова:** людиноцентризм; сфера туризму; турист; розвиток; туристичний людиноцентризм

## Вступ

На зламі XX і XXI століть досить активного поширення серед значної кількості нових суспільних парадигм набуває парадигма людиноцентризму та зміщує дослідницький і практичний акцент у бік актуалізації ролі людини в соціумі, яка постає в новій якості зі своїми духовними цінностями, прогресивними прагненнями, соціогуманітарними знаннями та сучасними технологічними запитами.

З огляду на біосоціальну сутність людини, її внутрішню природу, що тісно пов'язана з різними суспільними явищами, процесами, практиками, формується предметне поле наукових і прикладних досліджень, серед яких туризм і подорожі посідають одну з домінантних позицій.

## Постановка проблеми

Природно, що джерела людиноцентризму тяжіють до гуманістичних, гносеологічних, антропологічних, аксіологічних інтерпретацій, у центрі яких постає людина з її тілесністю, обдарованістю, духовністю, освіченістю, моральністю, егоїзмом, розумністю, цілеспрямованістю, іншими рисами, що доповнюються фрагментами постійно змінюваної картини буття та розкривають її нові аспекти (Кремень, 2009). Водночас соціальний і гуманітарний ресурс туризму створює сприятливе середовище для реалізації людиною своїх устремлень, бажань, можливостей. Однак ці аспекти ще недостатньо досліджені у вітчизняній туристологічній думці, а тому потребують більш детального вивчення, особливо з погляду характеристики людиноцентричних засад соціогуманітарного розвитку сфери туризму, підтверджуючи актуальність запропонованої статті.

## Аналіз останніх досліджень і публікацій

Як нову парадигму суспільного поступу, людиноцентризм найактивніше досліджують представники сфери освіти, які спільно з науковцями вітчизняної філософської школи людиноцентризму (В. Кременем, В. Андрущенком, І. Бехом, А. Бойко, Л. Губернським, І. Драчем, В. Ковальчук, В. Кузьмичем, іншими вченими) звертають увагу на розвиток людської самосвідомості, що змінюється під впливом соціальних, економічних, технологічних процесів. Сфера освіти, на думку вчених, є середовищем, яке позитивно впливає на формування людиноорієнтованих цінностей особистості та всього освітнього процесу.

Відповідно до ідей людиноцентризму освіта як суспільне благо має служити кожній людині, а її доля, особистий успіх і щастя є первинною цінністю благополуччя держави. Саме тому держава має забезпечити для людей відкритий і рівний доступ до освіти та інноваційний, соціально-економічний і національно-культурний розвиток суспільства (Верховна Рада України, 2017).

Тому логічним є виокремлення в Законі України «Про освіту» таких базових принципів реалізації прав людини на отримання освітніх послуг, як людиноцентризм; верховенство права; забезпечення якості освіти та освітньої діяльності; рівний доступ до освіти; інтеграція з ринком праці; розвиток інклюзивного освіт-

нього середовища; нерозривний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями; гуманізм; демократизм; єдність навчання, виховання та розвитку; формування громадянської та екологічної культури, здорового способу життя та культури демократії; дбайливе ставлення до довкілля; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання, традицій та інше (Верховна Рада України, 2017).

Водночас аналіз Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» (Верховна Рада України, 2014) засвідчує про відсутність прямого контексту використання соціогуманітарних переваг туризму під час здійснення навчально-виховних процесів у освітніх закладах різних рівнів.

Окремі аспекти дослідження людиноцентричних засад туристичної діяльності, професійної підготовки, туристичної освіти, виховних процесів засобами туризму постали в центрі уваги наукової спільноти представників сфери державного управління, філософських, педагогічних, географічних, економічних, соціальних психологічних та ін. Серед них В. Антоненко, Л. Безкоровайна, М. Бойко, Л. Дудорова, Л. Кнодель, О. Любіцева, Л. Нохріна, В. Пазенок, Х. Плецан, Л. Поважна, Л. Сакун, О. Самохвал, М. Скрипник, Т. Сокол, Ю. Столбова, В. Федорченко, Г. Цехмістрова та ін. Проте в працях цих учених не сформовано комплексного наукового погляду на вищезазначену наукову проблему, що потребує подальшого вивчення та адаптації до сучасних умов розвитку сфери туризму в українських реаліях.

З огляду на це **мета статті** полягає в здійсненні наукового аналізу людиноцентричних засад соціогуманітарного розвитку сфери туризму з позицій туризмознавчої науки та практики, що відбувається в умовах сучасних глобальних викликів.

### Виклад основного матеріалу

«Людський вимір» туризму є одним з туризмологічних концептів, оскільки головним об'єктом туризмології є людина, що подорожує, а інфраструктура туризму сприймається як соціальний простір, в якому відбувається задоволення потреб та інтересів мандрівника (Федорченко та ін., 2013, с. 338).

У процесі існування людство освоює соціальний простір, який має соціально-культурний і духовно-практичний виміри, що впливають на людиноцентричний характер діяльності в туризмі.

Туризмологія розглядає туристичні переміщення людей з позицій праксеології – туристичної практики, наголошуючи на гуманізмі, людиноцентризмі, свободі вибору мандрівника й онтології – науки про людське буття, яка сутність мандрівок трактує як певну суспільну діяльність, соціальний інститут, що розкриває реальність та її принципи (Федорченко та ін., 2013).

Онтологічний вимір туризму відображає природне середовище туристичної життєдіяльності індивіда, що включений у активний соціальний простір, де вибудовуються нові контакти в місцях постійного й тимчасового (мандрівного) перебування. Відповідно, онтологія туризму є базовим методологічним складником формування туристичної свідомості, яка сприяє виробленню ціннісних

світоглядних орієнтацій індивіда та відображає реакцію на діяльність суб'єктів туристичного бізнесу.

Вітчизняна дослідниця О. Любчук (2018) наголошує, що у соціальному просторі туризму змінюється психологія людини, її ціннісні орієнтації, а тому під час подорожей задовольняється не лише низка потреб особистості в оздоровленні, відпочинку, самореалізації, пізнанні та засвоєнні культурних цінностей, професійному саморозвитку, а й формуються детермінанти суб'єктивної задоволеності життям.

Важливою складовою реалізації принципу людиноцентризму в умовах соціодення є рівність усіх членів соціуму перед законом; утвердження гуманізму в усіх сферах суспільно-політичного життя; соціогуманітарна інтеграція особистості у розв'язання важливих питань цивілізаційного розвитку.

Стаття 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні (Верховна Рада України, 1996). З огляду на це для людини важливо жити «тут і зараз», досягати власних устремлінь і бажань, мати свободу вибору та пересування, бути частиною спільноти й водночас відчувати турботу держави про себе.

Значна частина філософських напрямів розглядає людиноцентризм з позицій тлумачення поняття «розвиток» і вбачає в ньому незворотну, спрямовану, закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів; один із загальних видів зв'язку. Учені розрізняють три основні складники тлумачення сутності дефініції «розвиток»: як збільшення і зменшення; як перехід можливості в дійсність та розуміння руху взагалі; як виникнення нового. Розвиток здатен здійснюватися з певною швидкістю очікуваних змін і реалізуватися в період реформ (тобто еволюції) і революції (докорінних змін); бути прогресивним і регресивним (Шинкарук, 2002).

Трактування сутності дефініції «розвиток» у цілому зводиться до найпростішого всезагального: дія; процес, унаслідок чого відбувається перехід від одного якісного стану до іншого, вищого, досконалішого, до індивідуального людиноцентричного – відображення суспільних змін на ступені освіченості людини, що втілюється в її культурній, розумовій, духовній зрілості.

Отже, розвиток є результатом переформатування людської самосвідомості, що призводить до появи *нової людини у власному та суспільному сприйнятті*. Ознаками змін є антропологічні властивості: віра, розум, природність, діяльність, уявлення, творчість тощо. Розвиток є проявом прогресивних змін у розумінні сутності людини (її мислення, почуттів, поведінки), що відбуваються під впливом соціальних, економічних, технологічних процесів, і спрямовується на поглиблення її знань, освіченості та базується на багатогранності проявів людських талантів, ресурсів і потенцій.

Отже, людиноцентризм є *новим типом світогляду*, що, на думку В. Кременя (2009), став результатом природного злиття філософії та антропології.

Людиноцентризм є концептуальним принципом, який визначений одним із пріоритетних на сучасному етапі розвитку всієї системи вітчизняної освіти та державної політики в цій сфері (Верховна Рада України, 2017) і спрямовується на формування поваги до освітніх потреб людини, зокрема учня, студента, здобува-

ча освіти, є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості та запорукою розвитку суспільства. Більш ніж переконливою в цьому контексті є позиція О. Головащенко (2020), яка вважає туризм *найбільш ефективним засобом національних капіталовкладень у розвиток особистості*.

Варто зауважити, що зростання інтересу до подорожей і мандрівок призводить до мультиплікативного ефекту туризму, який позитивно впливає на розвиток території та залучає знання й досвід фахівців із соціально-гуманітарної сфери. Вітчизняна науковиця Л. Федулова підмічає, що початок ХХІ ст. є часом соціогуманітарних трансформацій, зорієнтованих на людиноцентризм, що продукують розвиток ноосферної економіки та розглядають людину як самоціль суспільного розвитку (Федулова та ін., 2007).

Окрім того, соціогуманітарна тематика постає в центрі уваги окремих досліджень, присвячених формуванню соціогуманітарного простору регіону. Так, А. Ревко (2020) вбачає необхідним розглядати цей науково-практичний концепт виключно на засадах людиноцентризму, що витлумачує як гуманістично спрямовану парадигму функціонування соціальної інфраструктури задля всебічного розвитку та формування нового образу активної, творчої, енергійної, креативної людини за допомогою створення для неї комплексу життєвих благ, яка на цій підставі дотримується гідної поведінки, демократичних принципів співіснування, має свободу вибору, є толерантною і т. п.

З позицій різних наукових підходів учені звертають увагу на важливість здійснення процесу підготовки фахівців-туризмознавців як багатограних особистостей, яким притаманний високий рівень історико-філософської, лінгвістичної, полікультурної, комунікативної, патріотичної, географічної, економічної та інших видів компетентностей. Сучасні виклики потребують від майбутніх фахівців з туризму широкої обізнаності з цифрової грамотності, тайм-менеджменту, самоменеджменту, що формуються на основі *принципу успішності*, який передбачає процес розробки, реалізації та прийняття рішень на засадах людиноцентризму, мотивації, саморозвитку та самореалізації, системи професійних знань, умінь, навичок, що забезпечує професійний розвиток, досягнення цілей і задоволеність професійною діяльністю (Гаврилюк & Плецан, 2016). Тому в сучасних умовах сфера туризму потребує таких фахівців, які є конкурентоздатними та володіють набором необхідних компетентностей для здійснення успішної професійної діяльності.

Інноваційним вважаємо підхід до підготовки кадрового потенціалу у сфері туризму, який запропонувала Х. Плецан (2018а), що реалізується на принципах і складових людиноцентризму, навчання дорослих, орієнтації на портфоліо компетентностей, «виховання лідерів», розвитку потенціалу, самореалізації, вибору свободи творчості, позитивного мислення, партнерства та діалогічності, критичного мислення, інноваційності. Представлену авторську позицію покладено в основу нової парадигми підготовки конкурентоздатного фахівця для сфери туризму, яку науковиця пропонує здійснювати за новою компетенцією – *туристичного брокера*, що надає посередницькі послуги між клієнтом і сферою туризму на засадах індивідуальної діяльності (Плецан, 2018b).

У Київському національному університеті культури і мистецтв (далі – КНУКіМ) з 2017 року реалізовується пілотний проект з підготовки туристичних

брокерів як суб'єктів підприємницької діяльності, консультантів з організації туристичних подорожей (самостійних і за допомогою туристичних підприємств), що здатні не тільки надавати кваліфіковану консультаційну допомогу, а й представляти та захищати інтереси клієнта в різних установах сфери туризму та державних інституціях (Скаченко та ін., 2017).

Представлені наукові розвідки та практичні результати спонукають до синтезу й узагальнення різних наукових підходів для формування на цій основі авторського бачення щодо необхідності застосування принципу людиноцентризму як ключової соціогуманітарної детермінанти туризмології.

З огляду на це пропонуємо ввести до наукового обігу дефініцію «*туристичний людиноцентризм*», який сприяє формуванню в процесі туристичних практик нового світогляду людини, наповненню його соціогуманітарним змістом, усіма дотичними до надання туристичних послуг соціальними інститутами, особистостями, іншими суб'єктами та «отриманню» зрештою *нового типу споживача й виробника туристичних послуг* зі своїми поглядами, ідеями, переконаннями, знаннями, цінностями, досвідом тощо (Гаврилюк, 2020, с. 33–34).

Доречно розтлумачити окремі складові пропонованої дефініції, вказавши на сутність таких понять, як «споживач», «виробник», «туристична послуга», «туристичний продукт», «світогляд».

Згідно з основними положеннями Закону України «Про захист прав споживачів» споживач – це «фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю» (Верховна Рада України, 1991).

Національне законодавство туристом вважає «особу, що здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін» (Верховна Рада України, 1995), що цілком підпадає під категорію *споживача й отримує специфічний вид послуг*, якими в туризмі вважається будь-яка дія, яка виконується однією стороною для задоволення потреб іншої і має ознаки нематеріальності, невідчутності, споживання у місці їх надання (атракції, локації, дестинації тощо).

До *різновидів туристичних послуг* належать послуги з бронювання, оформлення документів, усі види перевезень (трансфер), розміщення, харчування, екскурсії та атракції, страхування та медичний супровід, послуги гідів-перекладачів тощо. Плеяда вітчизняних науковців трактує їх як *комплекс туристичних послуг* з перевезення, розміщення, організації відвідувань об'єктів історико-культурної спадщини, відпочинку, розваг, реалізації сувенірної продукції тощо (Федорченко та ін., 2013).

Отже, маємо специфічну послугу – *туристичний продукт*, який є комплексом туристичних послуг, необхідних для задоволення потреб туриста під час його подорожі. Їх надавачами стають «виробники», які створюють туристичний продукт і є посередниками продажу.

В Україні регулювання діяльності виробників туристичних послуг здійснює Закон України «Про туризм», згідно з яким до цієї категорії зараховано туристичних операторів і туристичних агентів.

Юридичні особи, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність з надання характерних і супутніх послуг, та які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність, вважаються туристичними операторами (Верховна Рада України, 1995).

Туристичними агентами є юридичні особи, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів і туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг, і які в установленому порядку отримали ліцензію на турагентську діяльність (Верховна Рада України, 1995).

Користуючись послугами туристичних операторів, туристичних агентів, інших фізичних чи юридичних осіб або самостійно організовуючи туристичні поїздки, споживач (турист) накопичує досвід туристичних практик і в такий спосіб формує свій життєвий світогляд.

У Філософському енциклопедичному словнику світогляд тлумачиться як «система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на відношення людини до оточуючої її дійсності та самої себе, а також зумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації» (Шинкарук, 2002).

Інакше кажучи, світогляд є інтегративним показником сукупності уявлень, ідей, поглядів, цінностей, принципів, що визначають найбільш широке розуміння світу, місце в ньому людини та її життєві позиції, реальну поведінку з досягнення ідеалів відповідної історичної епохи. Світогляд слід розуміти як результат духовного осягнення людиною, людством світу (Надольний, 2015).

Природно, що представлена авторська дефініція «*туристичний людиноцентризм*» є результатом тісних взаємозв'язків, що виникають у сфері туризму між учасниками комунікативного процесу та логічним продовженням контактів, які не можуть бути односторонніми.

З наведених аргументів вибудовуються логічні ланцюжки дуальних ознак людиноцентризму («людиноцентричне-я» – «людиноцентричне-мені»; «людиноцентричне-ми» – «людиноцентричне-нам»), що має філософсько-антропологічний, аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний та інші екзистенційні виміри (Гаврилюк, 2020).

Перша ознака спрямована на внутрішню мотивацію особистості, яка проявляється через її самоідентифікацію, самопізнання, самоосвіту, самоорганізацію, самопрезентацію, саморозвиток тощо та бажання реалізовувати власне «людиноцентричне-я» зі своїми знаннями, цінностями, переконаннями в межах окресленого суспільного простору, який відповідає на запит індивіда «людиноцентричним-мені» (здатністю соціальних інститутів створювати умови для гармонійного розвитку особистості).

Друга ознака пов'язана з можливістю соціального/суспільного середовища перебування індивіда (у конкретно визначений історичний час), забезпечувати умови для реалізації потенціалу його та інших членів соціуму як відповідь на запити «людиноцентричних-ми». Через багатовекторні та багаторівневі мно-

жинні контакти «людиноцентричних-я» з різними суспільними інститутами проявляється «людиноцентричне-нам», що завершує логічні ланцюжки дефініцій: «людиноцентричне-я» – «людиноцентричне-мені»; «людиноцентричне-ми» – «людиноцентричне-нам». У синергетичній єдності функціонування всіх складових людиноцентричних «я» – «мені», «ми» – «нам» відбувається гармонійний розвиток особистості та суспільства в цілому.

Туристична складова людиноцентризму має дуальну природу з огляду на комунікативну складову, оскільки формується в процесі постійних взаємовідносин: «турист – туристичний агент» (споживач – надавач туристичних послуг), «турист – атракція» (споживач – об'єкт туристичної уваги), «турист – туристична дестинація» (споживач – місце призначення для отримання комплексу послуг), «турист – держава» (турист – країна проживання), «турист – держава» (турист – країна тимчасового перебування) та інше (Гаврилюк, 2020).

З огляду на вищевикладену проблематику вважаємо за доцільне ввести до туризмологічного дискурсу, а згодом адаптувати до вітчизняного законодавства авторське визначення *сфери туризму* як простору, в межах якого задовольняються туристичні потреби різних соціальних груп населення країни й іноземних туристів і здійснюється людиноцентричний соціогуманітарний розвиток особистості із залученням діяльності різних соціальних інститутів (Гаврилюк, 2021).

### Висновки

Крізь призму проаналізованих джерел у дослідженні визначено, що прояви соціального та гуманітарного у сфері туризму мають взаємообумовлені зв'язки й провести між ними межу та визначити домінування однієї зі складових практично неможливо. Рекомендовано розглядати туристичний людиноцентризм базовою складовою соціогуманітарних засад розвитку сфери туризму в Україні на сучасному етапі як ознаку формування нового світогляду людини, що подорожує, і в такий спосіб стимулює представників сфери туризму до запровадження інноваційних підходів щодо задоволення широкого спектра потреб мандрівників.

Убачаємо, що в цілому соціогуманітарні засади розвитку туризму на основі туристичного людиноцентризму мають стати підґрунтям для формування та реалізації державної політики у сфері туризму як базису, що гармонізує суб'єктно-об'єктну взаємодію учасників туристичного руху і виявляється через свідоме патріотичне ставлення до історії, традицій, культури українського народу й набуття досвіду організації та використання національно орієнтованої гуманістичної, екологічної, толерантної, соціально відповідальної, безпечної культури подорожей Україною в умовах економіки вражень.

### Список бібліографічних посилань

Верховна Рада України. (1991, 12 травня). *Про захист прав споживачів* (Закон № 1023-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>



- Верховна Рада України. (1995, 15 вересня). *Про туризм* (Закон № 324/95-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
- Верховна Рада України. (1996, 28 червня). *Конституція України* (Закон № 254к/96-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Верховна Рада України. (2014, 1 липня). *Про вищу освіту* (Закон № 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Верховна Рада України. (2017, 5 вересня). *Про освіту* (Закон № 2145-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Гаврилюк, А. М. (2020). *Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір* [Монографія]. Видавництво Ліра-К.
- Гаврилюк, А. М. (2021). *Соціогуманітарні засади формування та реалізації державної політики у сфері туризму в Україні* [Автореферат дисертації доктора наук з державного управління, Національна академія державного управління при Президентові України].
- Гаврилюк, А. М., & Плецан, Х. В. (2016). Тайм-менеджмент як складова успішної комунікативної взаємодії в індустрії туризму України. *Ефективна економіка*, 1. <https://lib.dsau.dp.ua/book/139213>
- Головашенко, О. В. (2002). *Туризм як форма соціальної активності людини: соціально-філософський аналіз* [Автореферат дисертації кандидата філософських наук, Запорізький державний університет].
- Кремень, В. Г. (2009). *Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору*. Педагогічна думка.
- Любчук, О. К. (2018). Туризм як сучасна детермінанта суб'єктивної задоволеності життям в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія: Економічні науки, 35, 154–159.
- Надольний, І. Ф. (2015). Світогляд – ключова проблема пізнання та діяльності людини. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Філософія, 4, 50–54.
- Плецан, Х. В. (2018а). Стан та тенденції розвитку формування конкурентоздатного фахівця в умовах пошуку нової парадигми в сфері туризму. *Економіка та держава*, 6, 74–79.
- Плецан, Х. В. (2018b). Формування професійних компетенцій фахівця-туризмознавця в умовах пошуку нової парадигми в соціокультурному середовищі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 118–123.
- Ревко, А. М. (2020). *Соціогуманітарний простір та його вплив на розвиток регіональних господарських систем* [Автореферат дисертації доктора економічних наук, Чернігівський національний технологічний університет].
- Скаченко, О. О., Омеляненко-Набіуліна, О. Ф., & Устименко, Л. М. (Уклад.). (2017). *З Україною в серці відкриваємо світ*. [Бібліографічний покажчик]. Видавничий центр КНУКіМ.
- Федорченко, В. К., Пазенок, В. С., Кручек, О. А., Дьорова, Т. А., & Любіцева, О. О. (2013). *Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму* [Монографія]. Академія.
- Федулова, Л. І., Захарін, С. В., Данько, М. С., Шовкун, І. А., & Хаустов, В. К. (2007). *Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку України* [Монографія]. Інститут економіки та прогнозування.
- Шинкарук, В. І. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Абрис.

## References

- Verkhovna Rada of Ukraine. (1991, May 12). *Pro zakhyst prav spozhyvachiv [On consumer protection]* (Law № 1023-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1995, September 15). *Pro turyzm [About tourism]* (Law № 324/95-VR). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1996, June 28). *Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]* (Law № 254k/96-VR). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2014, Juli 1). *Pro vyshchu osvitu [About higher education]* (Law № 1556-VII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2017, September 5). *Pro osvitu [About education]* (Law № 2145-VIII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
- Havryliuk, A. M. (2020). *Derzhavna polityka u sferi turyzmu v Ukraini: sotsiohumanitarnyi vymir [State policy in the field of tourism in Ukraine: socio-humanitarian dimension]* [Monograph]. Vydavnytstvo Lira-K [in Ukrainian].
- Havryliuk, A. M. (2021). *Sotsiohumanitarni zasady formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi turyzmu v Ukraini [Socio-humanitarian principles of formation and implementation of state policy in the field of tourism in Ukraine]* [Eztended abstract of candidate's thesis, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine] [in Ukrainian].
- Havryliuk, A. M., & Pletsan, Kh. V. (2016). Taim-menedzhment yak skladova uspishnoi komunikativnoi vzaiemodii v industrii turyzmu Ukrainy [Time management as a component of successful communicative interaction in the tourism industry of Ukraine]. *Efektivna ekonomika, 1*. <https://lib.dsau.dp.ua/book/139213> [in Ukrainian].
- Holovashenko, O. V. (2002). *Turyzm yak forma sotsialnoi aktyvnosti liudyny: sotsialno-filosofskyi analiz [Tourism as a form of human social activity: a socio-philosophical analysis]* [Eztended abstract of candidate's thesis, Zaporizhzhia National University] [in Ukrainian].
- Kremen, V. H. (2009). *Filosofia liudynotsentryzmu v stratehiakh osvitnoho prostoru [Philosophy of anthropocentrism in the strategies of educational space]*. Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
- Liubchuk, O. K. (2018). Turyzm yak suchasna determinanta sub'iektyvnoi zadovolenosti zhyttiam v Ukraini [Tourism as a modern determinant of subjective life satisfaction in Ukraine]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky, 35*, 154–159 [in Ukrainian].
- Nadolnyi, I. F. (2015). Svitohliad – kliuchova problema piznannia ta diialnosti liudyny [Worldview is a key problem of human cognition and activity]. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Philosophy, 4*, 50–54 [in Ukrainian].
- Pletsan, Kh. V. (2018). Stan ta tendentsii rozvytku formuvannia konkurentozdatnoho fakhivtsia v umovakh poshuku novoi paradyhmy v sferi turyzmu [The state and trends of the formation of a competitive expert in the search for a new paradigm in the field of tourism]. *Ekonomika ta Derzhava, 6*, 74–79 [in Ukrainian].
- Pletsan, Kh. V. (2018). Formuvannia profesiinykh kompetentsii fakhivtsia-turyzmoznavtsia v umovakh poshuku novoi paradyhmy v sotsiokulturnomu seredovyshchi [Formation of

- professional competencies of a tourism specialist in terms of finding a new paradigm in the socio-cultural environment]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 2, 118–123 [in Ukrainian].
- Revko, A. M. (2020). *Sotsiohumanitarnyi prostir ta yoho vplyv na rozvytok rehionalnykh hospodarskykh system [Socio-humanitarian space and its impact on the development of regional economic systems]* [Extended abstract of Doctor's thesis, Chernihivskiy natsionalnyi tekhnolohichnyi universytet] [in Ukrainian].
- Skachenko, O. O., Omelianenko-Nabiulina, O. F., & Ustymenko, L. M. (Comp.). (2017). *Z Ukrainoiu v sertsii vidkryvayemo svit [We open the world with Ukraine in our hearts]* [Bibliographic index]. KNUKiM Publishing Center [in Ukrainian].
- Fedorchenko, V. K., Pazenok, V. S., Kruchek, O. A., Dorova, T. A., & Liubitseva, O. O. (2013). *Turyzmolohiia: kontseptualni zasady teorii turyzmu [Tourism: conceptual foundations of tourism theory]* [Monograph]. Akademiia [in Ukrainian].
- Fedulova, L. I., Zakharin, S. V., Danko, M. S., Shovkun, I. A., & Khaustov, V. K. (2007). *Sotsiohumanitarnyi aspekt innovatsiino-tekhnolohichnoho rozvytku Ukrainy [Socio-humanitarian aspect of innovation and technological development of Ukraine]* [Monograph]. Institute of Economics and Forecasting [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. I. (Ed.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Abrys [in Ukrainian].

## HUMAN-CENTRIC FUNDAMENTALS OF SOCIO-HUMANITARIAN DEVELOPMENT IN THE SPHERE OF TOURISM: THEORETICAL ASPECT

Alla Havryliuk

DSc in Public Administration, Associate Professor;  
e-mail: [ethnosvit24@ukr.net](mailto:ethnosvit24@ukr.net); ORCID: 0000-0003-2743-0409  
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

### Abstract

The article presents the scientific analysis results of human-centred principles of socio-humanitarian development of tourism from the standpoint of tourism science and practice, which takes place in today's global challenges. It is proved that the social and humanitarian resource of tourism creates a favourable environment for a person to realize their aspirations, desires, opportunities. It is determined that the sphere of education is an environment that has a positive effect on the formation of human-oriented values of the individual and the entire educational process. According to the ideas of anthropocentrism, education as a public good should serve everyone, and its destiny, personal success and happiness are the primary value of the welfare of the state. That is why the state must provide people with open and equal access to education and innovative, socio-economic and national-cultural development of society. An innovative approach to the training of human resources in the field of tourism, implemented on the principles and components of anthropocentrism, adult learning, focus on competencies,

“education of leaders”, capacity development, self-realization, choice of creative freedom, positive thinking, partnership and dialogue, innovation. Emphasis is placed on a new paradigm of training a competitive specialist in the field of tourism – a travel broker that provides intermediary services between the client and the field of tourism based on individual activity. It is proved that socio-humanitarian principles of tourism development on the basis of tourism anthropocentrism should become the basis for the formation and implementation of state policy in tourism as a basis that harmonizes the subject-object interaction of tourism and manifests itself through a conscious patriotic attitude to history, traditions, the culture of the Ukrainian people and gaining experience in organizing and using a nationally oriented humanistic, ecological, tolerant, socially responsible, a safe culture of travel to Ukraine in the conditions of the economy of impressions. It is recommended to consider tourist anthropocentrism as a basic component of socio-humanitarian principles of tourism development in Ukraine at the present stage as a sign of forming a new worldview of a person travelling, and in such a way stimulates tourism to introduce innovative approaches to meet a wide range of needs.

**Keywords:** anthropocentrism; the sphere of tourism; tourist; development; tourist anthropocentrism

